

Handläggare
Paula Tamminen
Telefon: 08-50810050

Till
Norra innerstadens stadsdelsnämnd
2025-01-23

Remiss av betänkandet Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig (SOU 2024:65)

Yttrande till kommunstyrelsen angående remiss KS
2024/1196

Förvaltningens förslag till beslut

1. Norra innerstadens stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Sammanfattning

Norra innerstadens stadsdelsnämnd har mottagit en remiss från kommunstyrelsen av Betänkandet - Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig (SOU 2024:65).

Med anledning av bland annat det allvarliga säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde har en statlig utredning genomförts för att analysera vilket grundläggande ansvar och vilka huvudsakliga uppgifter kommuner och regioner bör ha kopplat till kris och krig.

Utredningen föreslår en ny lag: *lagen om kommuners och regioners grundläggande beredskap inför fredstida krissituationer och höjd beredskap (LKRB)*. Enligt LKRB ska kommuner ha en ändamålsenlig och likvärdig förmåga att fullgöra sina författningssenliga uppgifter och upprätthålla sina samhällsviktiga verksamheter under fredstida krissituationer och höjd beredskap.

Utredningen föreslår även att kommunen åläggs tre nya uppgifter: särskilda samlingsplatser, hjälp vid användning av skyddsrum och andra skyddade utrymmen samt verkställighet vid utrymning och inkvartering. Gällande finansiering föreslås att nuvarande överenskommelse upphör och att fortsatt finansiering främst ska bestå av höjningar av det generella statsbidraget.

Förvaltningen anser att utredningen och förslaget om en ny lagstiftning och höjd ambitionsnivå inför krissituationer och höjd beredskap hos kommunerna är positivt. Det är dock avgörande att den höjda ambitionsnivå som lagförslaget innebär möts av motsvarande ökning av finansiering.

De särskilda verksamhetskraven är rimliga givet kommunens geografiska områdesansvar och närhet till invånarna. Dock kommer det att med uppgifterna tillkomma nya och utökade krav på kompetens och personella resurser som kan bli betungande sett till kommunernas ordinarie verksamhetsansvar, att bedriva samhällsviktig verksamhet. Utredningen belyser frågan om att tillföra kommunerna civilpliktiga eller annan pliktjänstgörande personal för bland annat bemanning av särskilda samlingsplatser och verkställighet vid utrymning och inkvartering, vilket är positivt.

Bakgrund

Norra innerstadens stadsdelsnämnd har mottagit en remiss av Betänkandet - Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig (SOU 2024:65), för yttrande senast den 13 januari 2025. Förvaltningen har ansökt om, och beviljats, anstånd till den 24 januari 2025. Övriga remissinstanser är stadsledningskontoret, socialnämnden, utbildningsnämnden, äldrenämnden, förskolenämnden, Stockholms Stadshus AB samt Skärholmens, Järvas och Södermalms stadsdelsnämnder.

Ärendet

Regeringen beslutade den 30 mars 2023 att tillsätta en utredning med uppdrag att göra överväganden om kommuners och regioners grundläggande ansvar och huvudsakliga uppgifter inför och under fredstida kriser och höjd beredskap. Utredningens betänkande *Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig* (SOU 2024:65) överlämnades till regeringen den 24 september 2024.

Kärnan i utredningens uppdrag har varit att analysera vilket grundläggande ansvar och vilka huvudsakliga uppgifter som kommuner och regioner bör ha i fråga om förberedelser för och verksamhet under fredstida kriser och höjd beredskap. Utredningen bedömer att en ny lag behövs för att ställa nya verksamhetskrav på kommuner och regioner avseende grundläggande verksamhetsförmåga kopplat till beredskap. Bedömningen har gjorts mot bakgrund av det allvarliga säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde och även de krissituationer som drabbat Sverige i modern tid.

beredskap inför fredstida krissituationer och höjd beredskap (LKRB). Den ersätter då nuvarande Lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH).

Utredningen föreslår att begreppet *fredstida krissituation* ersätter det tidigare använda begreppet *extraordinär händelse* vilket innebär en likställighet i lagar som berör offentliga myndigheter. Definitionen av begreppet fredstida krissituation är en situation som avviker från det normala, drabbar många människor, innebär en allvarlig störning eller en överhängande risk för en allvarlig störning av viktiga samhällsfunktioner och kräver samordnade och skyndsamma åtgärder från flera aktörer. Begreppet innefattar även *kvalificerad fredstida krissituation* som avser en mycket omfattande och svårartad fredstida krissituation som innebär en hög risk för många människors liv och hälsa eller för mycket omfattande skador på egendom eller miljön.

Enligt LKRB ska kommuner ha en ändamålsenlig och likvärdig förmåga att fullgöra sina författningsenliga uppgifter och upprätthålla sina samhällsviktiga verksamheter under fredstida krissituationer och höjd beredskap. Kommunerna åläggs samma ansvar som i nuvarande reglering att vidta planering och andra förberedande åtgärder för höjd beredskap. Det inkluderar risk- och sårbarhetsanalyser, plan för planering och förberedande åtgärder, utbildning och övning av förtroendevalda och medarbetare samt de uppgifter som brukar förknippas med begreppet geografiskt områdesansvar - att inom kommunens geografiska område verka för att relevanta aktörer samverkar och uppnår samordning.

Utöver de generella verksamhetskraven föreslår utredningen särskilda verksamhetskrav under kvalificerade krissituationer eller höjd beredskap. Utredningen föreslår att kommunen åläggs tre nya uppgifter:

- Särskilda samlingsplatser
- Hjälp vid användning av skyddsrum och andra skyddade utrymmen
- Verkställighet vid utrymning och inkvartering

Särskilda samlingsplatser

Utredningen föreslår att kommunerna ska vara skyldiga att inrätta särskilda samlingsplatser som kan användas vid en utrymning av kommunen, för mottagande av personer som utrymmts från en annan kommun, för mottagande av personer som flyr krigshandlingar i andra länder samt vid andra händelser när det bedöms finnas särskilda skäl att samla invånarna. Det anges att det på en särskild

samlingsplats ska finnas tillgång till dricksvatten, elektricitet, värme, sanitets- och hygienmöjligheter, första hjälpen åt skadade, information, möjligheter till elektronisk kommunikation samt annan likartad hjälp. Av utredningen framgår att det bör finnas en särskild samlingsplats per 10 000 invånare. Utredningen bedömer att investeringskostnaden för att inrätta en särskild samlingsplats är cirka en miljon kronor och att kommunerna bör ersättas för denna kostnad genom generella statsbidrag.

Hjälp vid användning av skyddsrum och andra skyddade utrymmen
Utredningen anser att kommunerna ska ha planering för att särskilt stödbehövande kan sättas i säkerhet i ett skyddsrum eller annat skyddat utrymme om ett sådant behov skulle uppstå. Planeringen ska omfatta personer som befinner sig i förskolor, grundskolor, gymnasieskolor och fritidshem samt äldre personer och personer med funktionshinder som bor i särskilda boendeformer. En kommun ska verka för att den planering och de förberedande åtgärder som avses kan genomföras i samverkan med berörda verksamhetsutövare i kommunen. Kommuner föreslås även få ansvar att informera invånare och andra som regelbundet vistas i kommunen om de skyddsrum och andra skyddade utrymmen som finns inom kommunen och om användningen av dessa.

Verkställighet vid utrymning och inkvartering
Gällande utrymning och inkvartering föreslås att kommuner ska ha förmåga att verkställa beslut om utrymning av kommunens befolkning vid höjd beredskap. Kommunen ska också ha en ändamålsenlig och likvärdig förmåga att kunna inkvartera dem som har utrymmts eller flytt från andra kommuner under höjd beredskap. En kommun ska vidta de särskilda förberedande åtgärder som behövs för att kunna uppfylla dessa krav. Motsvarande krav finns inte i nuvarande lagstiftning utan nu åläggs endast kommuner att stödja polisen vid en utrymning samt att ha förmåga att inkvartera människor som utrymmts från en annan kommun.

Ytterligare förslag från utredningen

Överenskommelsen om statlig ersättning för krisberedskap mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) bör enligt utredningen upphöra om LKRB träder i kraft. Utredningen menar att finansieringen främst ska bestå av höjningar av de generella statsbidragen och vid behov riktade statsbidrag.

Utredningen har inte haft i uppdrag att lämna förslag om privata aktörers medverkan i planeringen för det civila försvaret eller deras förmåga att upprätthålla sina samhällsviktiga verksamheter under fredstida krissituationer eller höjd beredskap. Utredningen menar dock att det bör ses över om det finns behov av att i författning

reglera vad som bör gälla i ansvarshänseende för privata aktörer i dessa situationer.

Utredningen föreslår att länsstyrelsen ska stödja och samordna kommuner och berörda statliga myndigheter vid genomförandet av planering och förberedande åtgärder enligt LKRB. Vidare föreslår utredningen att länsstyrelsen ansvarar för tillsyn av kommunernas arbete enligt LKRB med föreskrifter. I tillsynsansvaret ingår inte vitesföreläggande utan brister hos kommunen ska endast resultera i föreläggande om åtgärd.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av säkerhets- och trygghetsenheten på kvalitetsavdelningen.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen ställer sig positiva till utredningen och förslaget om en ny lagstiftning som höjer ambitionsnivån för krissituationer och höjd beredskap hos kommunerna. Det är dock avgörande att den höjda ambitionsnivån och de utökade uppgifterna som lagförslaget innebär möts av motsvarande ökning av finansiering.

Förslaget att använda likalydande begrepp i reglering för offentliga aktörer så som införandet av begreppet *fredstida krissituation* välkomnas liksom definitionen av vilka kriterier som ska vara uppfyllda. Förvaltningen anser att likriktning är en förutsättning för ett fungerande totalförsvaret med likvärdig förmåga nationellt och likvärdigt skydd och hjälp för enskilda oberoende vart i landet de befinner sig. En likvärdig förmåga behöver inte nödvändigtvis innebära att förmågan alltid är utformad på samma sätt; istället styr behoven och förutsättningarna i varje enskild kommun.

Förvaltningen välkomnar och ser behov av förslaget om fortsatta utbildningsinsatser för förtroendevalda och medarbetare.

Förvaltningen sympatiserar med utredningens förslag att se över ansvarsförhållanden kopplat till privata aktörers uppdrag och ansvar för beredskap.

Särskilda samlingsplatser

Kravet på att kommuner ska ha tillgång till särskilda samlingsplatser är relevant men kräver styrning kring en gemensam benämning nationellt för att uppnå likriktning som möjliggör för enskilda att veta hur de ska agera och vad de kan förvänta sig på platserna oavsett lokalisering i landet.

Förvaltningen ser möjligheter i att peka ut olika kategorier av särskilda samlingsplatser utifrån platsernas primära funktion och

bedömer likt utredningen att det bör vara ett ansvar för kommunerna att bestämma antal särskilda samlingsplatser, utifrån sina förutsättningar och behov.

Det kommer vara resurskrävande att bemanna de särskilda samlingsplatserna och det kommer krävas en omfattande, och kompetensmässig bredd där en resurspool behöver utbildas och övas regelbundet. Vissa förslag på krav kring utbudet på dessa platser är dock svåra att möta på egen hand så som första hjälpen åt skadade, särskilt om vårdbehoven blir stora samt begränsningar i tillgången till elektroniska kommunikationer.

Förvaltningen är positiv till att utredningen lyfter förslag på att tillföra kommunerna civilpliktiga eller annan pliktjänstgörande personal för bland annat bemanning av särskilda samlingsplatser.

Förslaget att kommunerna tilldelas en miljon kronor per särskild samlingsplats för den upprustning som krävs för etablering ställer sig förvaltningen tveksam till kommer räcka utifrån investeringar som behöver göras.

Hjälp vid användning av skyddsrum och andra skyddade utrymmen
Att kommuner, precis som i vardagen verkar för att den information som behöver förmedlas till invånare, besökare och andra målgrupper samordnas och kommuniceras ingår redan i kommunernas geografiska områdesansvar. Kommunen ansvarar även för att tillhandahålla viss information till egna verksamheter inom ramen för kommunernas ansvar att upprätthålla samhällsviktiga verksamheter, ett exempel skulle kunna vara viss information om skyddsrum.

Utredningens förslag om informationsskyldighet rörande skyddsrum motsätter sig förvaltningen och föreslår att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) förblir en etablerad, sammanhållen källa och fortsatt har ett ansvar för att tillhandahålla information om skyddsrum till allmänheten.

Förslaget gör gällande att skyddsrumsinformation ska lämnas till dem som bor eller annars regelbundet vistas i en kommun. Med dagliga besökare och turister som inte är hemmahörande i kommunen eller i Sverige anser förvaltningen att det är mer relevant att en svensk etablerad myndighet står för den samlade informationen.

Att kommunens ansvar för målgrupper som normalt vistas i kommunens verksamheter även kan omfatta en skyldighet att föra målgrupperna till skyddsrum och skyddade utrymmen vid behov håller förvaltningen med om. Det finns dock utmaningar i att skapa

en ändamålsenlig planering då det saknas möjlighet att på förhand reservera skyddsrum. Berörda grupper kan vara stora och kan inte på ett överblickbart sätt spridas ut i flera olika skyddsrum då behovet att vistas tillsammans med personal finns. Till detta kommer utmaningar med själva förflyttningen av exempelvis individer med särskilda behov. Det kommer att kräva ytterligare personella resurser och eventuell utrustning.

Verkställighet vid utrymning och inkvartering

Sett till polisens ändrade uppdrag i händelse av höjd beredskap ser förvaltningen det naturligt att ansvaret för verkställighet av utrymning och inkvartering tillförs kommunen. Givet kommunens geografiska områdesansvar och närhet till invånarna är förslaget rimligt. Förvaltningen vill dock understryka att det med uppgiften tillkommer nya och utökade krav på kompetens och personella resurser som kan bli betungande sett till kommunernas ordinarie verksamhetsansvar, att bedriva samhällsviktig verksamhet. Förvaltningen vill också betona att en verkställighet av utrymning förutsätter att stora transportresurser kan tillgängliggöras. Utredningen ger även här förslag på att aktivera civilplikt kopplat till kommunernas ansvar och det ser förvaltningen positivt på.

Ytterligare synpunkter

Förvaltningen betonar att flera av de förslag som presenteras kräver särskilda anpassningar i ett stadsdelsnämndsområde med en hög andel besökare som tillfälligt vistas i området och landets största kollektivtrafikknutpunkter. Vidare är antalet skyddsvärda objekt och det geografiska läget sådant att det kan antas utgöra militärstrategiska mål/objekt vilket också behöver tas hänsyn till i fortsatt planering.

Det är positivt som utredningen föreslår att regeringen ger länsstyrelsen i uppgift att tillsammans med MSB ta fram ett förslag till modell som kan ligga till grund för bedömningar och ställningstagande kring kommunens strategiska betydelse eller utsatthet om Sverige blir utsatt för ett väpnat angrepp.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Jesper Ackinger
Stadsdelsdirektör
Norra innerstadens
stadsdelsförvaltning

Maria Härenstam
Avdelningschef
Norra innerstadens
stadsdelsförvaltning

Bilagor

1. Remiss - Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig (SOU 2024:65)

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Jesper Ackinger, Stadsdelsdirektör	2025-01-13
Maria Härenstam, Avdelningschef	2025-01-13